kaubandusdirektori kohale Harjumaal. S.-i juhtimisel õnnestus senise väikese 60 töölisega töötava vabriku papitoodangule leida turgu, nii et a. 1906 vabrik laiendati ja paberivalmistamise osakond juurde asutati. Enne ilmasõda tõusis vabriku tööliste arv 180-ni ja paberitoodang 400 000 puudani aastas. A. 1912 valiti S. vabriku direktoriks, mil kohal on püsinud tänini (1928), tõstes Eesti iseseisvuse ajal vabriku toodangu ennesõjaaegse ulatuseni; nüüdne tööliste arv on 200, produktsioon: paberit 6000 tonni, puumassi 3500 tonni a. — Peale selle on S. muudelgi aladel tulunduslikust tegevusest osa võtnud. Ta oli mitme aktsiaühingu asutajaid, on praegu mitmes neist juhatuse ja nõukogu liikmeks ning tsemendivabrik »Port-Kunda« juhatuse esimees.

Isikl. saadud andmed. — Vrdl.: 1900—1925. Die Aktien-Gesellsch. d. Papierfabrik »Koil« v. ihrer Gründung bis zur Gegenwart (1925). *J. M.*

SOMMER, Johann (pseud. **Suve Jaan**), kirjanik, sünd. 12. XII 1777 Tallinnas, toimis aa. 1808—13 Rakveres, 1814. a. Viljandis ja aa. 1815—37 Pärnus kreiskooli vene keele ning joonistamise õpetajana, loobus a. 1837 õpetajaametist ja suri 6. I 1851 Pärnus. — S. sai hariduse Tallinna vene kreiskoolis ja on arvat. peale seda edasi õppinud Venemaal. Viimase arvamise tõenduseks on S.-i veneharrastus, mille ta säilitas raugaeani; samuti on ta perekonnas hiljeminigi valitsenud vene orientatsioon ja ta tütar ning 2 poega juba noores eas siirdunud Venemaale. S.-i õpetajategevusest on säilinud puudulikud andmed. On ainult teada, et ta Rakvere kreiskooli-õpilaste mälestuses on püsinud heasüdamliku õpetajana, kes sageli viibis õpilaste seas ja vene keele äraõppimise kergendamiseks etendas nendega venekeelseid näidendeid. Tema vanas eas kirjutatud teostest ilmusid trükis »Wenne Südda ja Wenne Hing. Suwwe Jaani mällestamised surest Wenne ja Prantsuse sõast« (Pärnu, 1841, 205 lk., IV tr. Tartu, 1904) ja »Luige Laus. Suwwe Jaani sõbradele« (Pärnu, 1843, 74 lk.; IV tr. Tartu, 1922); peale selle ilmusid tema üksikud luuletised B. Gildenmann'i (vt.) toimetatud antoloogias »Lillekessed« I (Pärnu, 1852). Käsikirjas, mis säilitatakse Õp. E. S.-i arhiivis, on temalt alal hoidunud trükivalmis ja tsenseeritud lühemate jutustuste ja laulude kogu »Wälja-Öied. Suwwe Jani Jõulu-ande omma sõbradele« (kaanelehel: Pärnu, 1843). Ülalmainitud raamatuist on esimene ilmselt vene allikate põhjal kompileeritud Napoleon I-se Venemaa-sõjakäigu kirjeldus, teine didaktilisi eesmärke taotlev pikem jutustus eesti sõdurist Luige Laosest, kes kõigi austuse ja tähelepanu teenib oma haruldase julguse ja vahvusega. Mõlemad teosed on episoodiliselt katkendliku sisuga, ilma kindla ja ühtlaselt läbiviidud kompositsioonilise ülesehituseta. Stiililiselt on eriti tähelepandavad otse klassikalised ja dramaatilise elavusega kujutatud sõja ja lahingute pildid ning intiimsed loodusekirjeldused ta jutustustes ja lauludes. Oma üliladusa jutustamisande ja kunstipärase keeletarvitamisega ületab S. kõiki kaasaegseid kirjanikke O. W. Masing'i ja J. W. Jannsen'i (vt. neid) vaheperioodil. Kuivõrt algupärased on S.-i teosed oma tervikus ja üksikosis, pole võimalik otsustada lähemate allika- ja tekstikriitiliste uurimuste puudusel.

Fr. R. Voss, Kurzer Abriss d. Geschichte d. höhern Kreisschule zu Pernau (1842), lk. 11; Kampmann, E. van. ilukirj., 81—84; *idem*, Peaj. III, lk. 281—85; G. Suits, Eesti lugemiseraamat I (1916), lk. 60; F. Tuglas, Kriitika I (1919), lk. 69—72; Ridala, E. kirj. ajal. II (1925), lk. 201—02, 205—08; »Luige Laose« IV tr. eessõna. *M. L.*

SOMMER, Michael, vaimulik XVI a. s. lõpul, oli nähtavasti pärit Eestimaalt ja ettevalmistuse saanud vastureformatsiooni jõudude poolt oma rahva keskel teotsemiseks. Teated tema varasemast elust puuduvad. Juulis 1595 võeti ta vaimulikuks ettevalmistamise eesmärgiga Braunsbergi kolleegiumi õpilaseks. Enne oma õpingute lõpetamist kolleegiumis saadeti ta 1598. a. alul Tartu kolleegiumi ja tehti temale ülesandeks mõned õpperaamatud koostada eesti keeles. S.-i kirjatöist pole, niipalju kui teada, senini midagi alal hoidunud, kuid et ta raamatuid eesti keelde on tõlkinud, näib selguvat Braunsbergi kolleegiumi matriklisse kantud märkusest, milles nimetatakse, et S. oli suureks abiks raamatute tõlkimisel eesti keelde ja jutluste pidamisel (*magno adiumento fuit nostris in libris in Esthoniam linguam vertendis et concionibus exponendis*). Kui rootslased 1600. a. lõpul vallutasid Tartu, oli ka S. sunnitud põgenema mujale ja olevat allikate järgi selle järel jätkanud jesuiitide ordu kulul oma katkestatud õpinguid. Tema hilisem elusaatus on täiesti tundmata. — Soome uurija H. Biaudet' arvamine, mille järgi S. Soomemaalt pärit olevat, ja mis tugib asjaolule, et S.-it mõnes allikas nimetatakse »*Finlandus*«, pole meie arvates siduvalt tõestatud.

G. Lühr, Die Matrikel des päpstl. Seminars zu Braunsberg 1578—1798 (*Monumenta Historiae Warmiensis*, 1925—26); H. Biaudet, Om finske studerande i jesuitcollegier (Histor. Arkisto XIX, 1, 1905); Ajalool. Ajakiri 1927, lk. 182 (A. R. Cederberg). *A. R. C.*